

G E H E I M

C.P.N. EN HET XXe CONGRES VAN DE C.P.S.U.

De resolutie van het Partijbestuur van 10 April 1956.

Als laatste in de rij van de West Europese communistische partijen, heeft de C.P.N. na de Partijbestuurszitting van 8, 9 en 10 April 1956 in een officieel document, t.w. de resolutie van het Partijbestuur over het XXe congres van de C.P.S.U., haar visie op dit congres en de daar ingeluide en sindsdien steeds verder gaande ontluistering van de persoon van Stalin kenbaar gemaakt.

Marcus Bakker nam op 24 Maart 1956 nog de gelegenheid te baat om in een artikel "Nuchtere feiten", onder aanhaling van passages uit een beschouwing van de Amerikaanse United Press correspondent in Moskou, Henry Shapiro, erop te wijzen, dat in het Westen aan de (nog steeds niet gepubliceerde) rede van Chroestsjow op 25 Februari 1956 op lasterlijke wijze een sterk overdreven inhoud was gegeven. Sindsdien werden de partijgenoten in "De Waarheid" echter voortdurend geconfronteerd met berichten uit buitenlandse communistische bronnen, die duidelijk maakten dat de partijleiding de beschouwingen in de niet-communistische pers over de Chroestsjow-rede niet kon blijven afdoen met de betiteling "lasterlijke nonsens".

"De Waarheid" publiceerde achtereenvolgens berichten over c.q. samenvattingen uit: de resolutie van het Centraal Comité van de Franse communistische partij (24-3), het Prawda-artikel over de persoonsverheerlijking en het werk van Stalin (de eerste beschouwing uit authentieke Sowjetbron over dit onderwerp) (28-3), de rehabilitatie van Rajk, de in 1949 geëxecuteerde minister van Buitenlandse Zaken van Hongarije, (29-3) een tweede Prawda-artikel over de trouw aan het Leninisme (5-4), de critiek in resp. Bulgarije en Tsjecho-Slowakije op verheerlijking van de persoon van de minister-president Tsjerwenkow en de in 1953 overleden President Gottwald (10-4).

Geconstateerd is, dat deze berichten in alle gelederen van de partij een grote verwarring hebben teweeggebracht.

In tegenstelling tot de bewering van De Groot in zijn Waarheidartikel van 7 April, dat de partij de lasterende pers zijn gal maar liet uitspuwen en dat zij zelf het moment zou bepalen waarop geantwoord zou worden, was de C.P.N. door de onzekerheid in eigen rijen wel gedwongen, om eindelijk eens een eigen geluid over het XXe Congres en de gevolgen daarvan te laten horen. Bovendien kon de C.P.N., waar andere West-Europese partijen hun standpunt al hadden bekend gemaakt, niet achterblijven.

Immers het simpele feit van het niet-afleggen van een verklaring met de gebeurtenissen in de S.U. in te stemmen, zou in de communistische wereld kunnen worden uitgelegd als een zich niet conformeren van de Nederlandse partij aan de ontwikkelingen in de Sowjet-heilstaat.

Kennelijk heeft de partij de omstandigheid, dat in enige nabije landen belangrijke partijbijeenkomsten op hoog niveau werden gehouden, aangegrepen om zich nader te oriënteren. Vooraanstaande partijbestuurders werden naar deze bijeenkomsten afgevaardigd t.w. Cor GEUGJES van 22/3 tot 4/4 naar de

3e partijconferentie van de S.E.D. in Oost Berlijn, vanwaar hij via Praag terugkeerde;
Marcus BAKKER van 29/3 tot 5/4 naar het Partijcongres van de Britse Communistische Partij in Battersea;
Henk GORTZAK van 31/3 tot 3/4 naar de Nationale Conferentie van de Belgische C.P.

Naast deze mondelinge informatie hebben zonder twijfel in belangrijke mate tot de meningsvorming van de partijleiding bijgedragen de artikelen in de Kominformkrant en de beschouwingen in de Humanité en Neues Deutschland. De partijleiding zal het wel betreurd hebben, dat zij voor een belangrijk deel uit de wirwar van berichten en beschouwingen in deze bladen, haar koers moest bepalen.

De Sowjetleiders hadden kennelijk niet de vriendelijkheid gehad de C.P.N.-leiding een afschrift van de geheime rede van Chroestsjow toe te zenden of-wat nog gemakkelijker was geweest- deze aan Paul de Groot bij terugkeer naar Nederland mede te geven.

Zij hebben - wat De Groot in zijn langdurige praktijk wel meer heeft ervaren - in het algemeen niet de gewoonte zich ernstig te bekommeren om de grote moeilijkheden, die door koerswijzigingen van Russische moederpartij voor de communistische partijen buiten de S.U. kunnen ontstaan.

Mogelijk hebben bijv. Walter Ulbricht, 1e secretaris SED en Palmiro Togliatti ditmaal een meer geprivilegeerde positie ingenomen. Zij hielden reeds vóór de 17e Maart de datum waarop in de Westerse pers de berichten over de geheime Chroestsjow-rede werden gepubliceerd - redevoeringen (resp. gepubliceerd in Neues Deutschland 4-3-56 en Unita 15-3-56), die doen vermoeden, dat zij reeds tijdens of kort na het XXe Congres over het toen in gang komende proces van de Stalin-ontluistering werden geïnformeerd.

Zoals gebruikelijk werd op de vooravond van de zitting van het partijbestuur, ditmaal op 4 April, een bijeenkomst van het dagelijksbestuur gehouden.

De indruk bestaat, dat het Partijbestuur op de zitting van 8 t/m 10 April nauwelijks aan de behandeling van het tweede agendapunt, de vaststelling van de C.P.N.-candidatenlijst, is toegekomen en dat het belangrijkste onderwerp van gesprek het XXe C.P.S.U.-congres en de daarop gevolgde ontwikkeling is geweest. De besprekingen daarover hebben blijkbaar zoveel tijd gevergd, dat het nodig was nog een derde dag t.w. 10 April boven de geplande 8 en 9 April bijeen te blijven.

* *

Onderstaand zijn de voornaamste passages van de op 11 April gepubliceerde resolutie over het XXe congres van de C.P.S.U. opgenomen, waarbij een voorlopig commentaar is gegeven.

1. "Het Partijbestuur begroet met grote instemming de besluiten van het Congres, in het bijzonder ten aanzien van de buitenlandse politiek en de verdere opbouw van de socialistische staat, als ook zijn stellingname in een aantal actuele vraagstukken van de marxistisch-leninistische theorie.
"De successen, welke de voortdurende strijd voor de vrede thans boekt, bevestigen voor de C.P.N. de juistheid van haar solidariteit met de vredelievende Sowjet-Unie, welke solidariteit een hoeksteen is van de politiek van de partij.
"Het Partijbestuur verwelkomt met groot enthousiasme de klemmende oproep tot eenheid van actie met de socialisten voor

"voor vrede en democratie en tot het vestigen van normale, zakelijke betrekkingen tussen de C.P.S.U. en de sociaal-democratische partijen, welke van het Congres is uitgegaan."

De inleidende zinsneden van de resolutie liggen volledig in de lijn van de "nieuwe aanpak", die de partijleiding, na de terugkeer van Paul de Groot uit China en de Sowjet-Unie, in November 1955 introduceerde. Deze nieuwe aanpak - streven naar een linkse coördinatie van PvdA, VVD en CPN - kan worden beschouwd als een toepassing in de Nederlandse verhoudingen van wat de Sowjet-Unie op internationaal niveau nastreeft nl. pogen uit het isolement te geraken.

2. "Met grote instemming heeft het Partijbestuur kennis genomen van de inzichten der C.P.S.U. over de mogelijkheid om het socialisme elders in de wereld langs andere wegen te verwezenlijken dan is gebeurd in de Sowjet-Unie. Deze stellingen dragen bij tot verheldering van de inzichten, die aan het in 1952 door de C.P.N. aanvaarde Beginselprogramma ten grondslag liggen."

In De Waarheid van 26-3-56 werd de voorstelling van zaken gegeven, dat de Nederlandse partij met haar Beginselprogramma van 1952 zelfs zou zijn vooruitgelopen op gedachten, die op het XXe congres door Chroestsjow met betrekking tot de mogelijkheid om langs vreedzame weg tot het socialisme te komen, werden ontwikkeld. In een betoog, om het onafhankelijke karakter van de C.P.N. aan te tonen, werd in dit artikel gesteld, dat men in Moskou wel degelijk aandacht heeft voor datgene (i.c. het Beginselprogramma 1952), wat elders gedacht en geschreven wordt. Bij nader inzien is de C.P.N.-leiding in de resolutie - en dit in een tijdsbestek van 14 dagen - op de wat hoogmoedige gedachte, dat de Nederlandse partij een positieve bijdrage zou leveren aan de ontwikkeling van het marxisme-leninisme, teruggekomen. De gedachte, dat het Beginselprogramma van een zo kleine en onbelangrijke partij als de Nederlandse, de Sowjet-leiders aan het denken zou zetten, is dan ook al te absurd. In de resolutie wordt bescheidener, zij het weinig logisch, gesteld dat de stellingen van het jongste C.P.S.U.-congres bijdragen tot het verhelderen van de inzichten van het C.P.N.-Beginselprogramma 1952.

3. "De besluiten zijn toe te juichen, die het ontplooiën van de socialistische democratie, de nauwgezette eerbiediging van de grondwet en de andere wetten, het verzekeren van volstrekte waarborgen voor rechtszekerheid van de burger beogen. Van zeer groot belang is daarbij de nadruk, die het Congres heeft gelegd op het strikt naleven van de leninistische normen der partijdemocratie en het herstel van fouten, die daarbij zijn gemaakt."
4. "Het Partijbestuur heeft eveneens kennis genomen van de critiek door het Centraal Comité van de C.P.S.U. op de fouten, gemaakt door kameraad Stalin, als algemeen secretaris. Deze critiek, die thans openbaar gemaakt is, betreft voornamelijk de volgende punten:
  - "- dat de marxistisch-leninistische opvatting over de rol van de persoonlijkheid in de massabeweging werd vervangen door persoonsverheerlijking;
  - "- dat tengevolge hiervan de partijdemocratie werd overtreden en de gelegenheid werd geschapen voor partijvijanden en

"baantjesjagers om verantwoordelijke posten te bezetten;
"- dat de veiligheidsorganen vóór en na de oorlog buiten de
"hun door de wet gestelde bevoegdheden zijn getreden en de
"grondwettelijke rechtszekerheid van de burgers hebben aan-
"getast;
"- dat na de oorlog ten aanzien van de agrarische kwestie
"ernstige fouten werden gemaakt;
"- dat op grond van onjuiste gegevens een breuk tot stand
"werd gebracht met Joegoslavië.
"Het Partijbestuur gaat volledig accoord met de verklaring
"van het Centraal Comité van de C.P.S.U., dat ondanks deze
"fouten de C.P.S.U. steeds een juiste, leninistische, succes-
"volle politiek heeft gevoerd.
"De figuur van Stalin zal de geschiedenis ingaan als één van
"de bekwaamste denkers en organisatoren van de marxistisch-
"leninistische beweging.
"De nagedachtenis aan zijn toewijding aan de zaak van het
"socialisme wordt door gemaakte fouten niet aangetast. Het
"betreft hier beleidsfouten en een overtreding van de commu-
"nistische organisatie-beginselen.
"Het Partijbestuur wijst scherp de laster af, dat deze fouten
"zouden wortelen in het socialistische stelsel."

Deze passages zijn een in algemene bewoordingen gestelde en daardoor sterk verzwakte weergave van de veel krachtiger en concretere beschuldigingen aan het adres van Stalin, zoals die in bijv. redevoeringen van Ulbricht en Togliatti en zelfs in het Prawda-artikel van 28 Maart over de persoonsverheerlijking en het werk van Stalin tot uitdrukking zijn gebracht. Hoewel minder gunstig over Stalin wordt geoordeeld dan in het Waarheid-artikel van De Groot van 17-3-56, hetwelk in een voorgaande beschouwing werd besproken, ontkomt men niet aan de indruk, dat in de resolutie getracht wordt de psychologische schok voor de partijgenoten niet te groot te maken, door de bezwaren tegen Stalin te minimaliseren. Terwijl in de Sowjet-Unie de Stalin-figuur nog slechts in waarde wordt gelaten tot 1934 en daar thans ook de ontaardingsverschijnselen van vóór de Tweede Wereldoorlog worden gereleveerd, kwalificeert de C.P.N.-resolutie Stalin nog - zonder onderscheid te maken ten aanzien van bepaalde perioden in zijn leven - als "één van de bekwaamste denkers en organisatoren van de marxistisch-leninistische beweging", aan wie dan wel "beleidsfouten en een overtreding van de communis- tische organisatiebeginselen" worden aangewreven.

De stelling, dat de partij ondanks de fouten van haar grote leider en voorman toch altijd een juiste leninistische en succesvolle politiek heeft gevoerd, moet zelfs voor de communisten moeilijk verteerbaar zijn. Het is echter duidelijk, dat hiermede getracht wordt de Stalin-mythe te vervangen door de mythe van de partij en de cultus van de persoonlijkheid door die van de collectieve leiding.

5. "Het Partijbestuur is van mening, dat de theoretische werken van Stalin altijd hun waarde zullen behouden. Niet voor het overnemen van onveranderlijke formules, maar als bron van een kritische studie van de ervaringen van de C.P.S.U. in een bepaald tijdvak."

Bij de oppervlakkige lezer kan bij lezing van dit gedeelte van de resolutie de gedachte post vatten, dat Stalin's werken toch hun betekenis zullen behouden, zij het dat hun algemene

waarde iets is verminderd. In hun samenhang zijn deze passages echter volkomen nietszeggend. Immers elk werk, van welke politicus dan ook, kan wel als bron voor een kritische studie over de ervaringen in een bepaalde tijd worden gehanteerd.

6. "De reeds genoemde fouten hebben tot ernstige provocaties geleid, zoals de arrestatie van de dokters, die bij velen in ons land diepe ongerustheid heeft gewekt en de breuk met Joegoslavië, die tijdelijk de zaak van de vrede ernstige schade heeft toegebracht. Ten aanzien van diverse processen o.a. het proces-Rajk, wordt door de betrokken regeringen thans verklaard dat er personen op valse gronden zijn gestraft of zelfs terechtgesteld. De tijd waarin dit gebeurde, stond in het teken van de actieve oorlogsspanning, zoals o.a. door Foster Dulles is onthuld."

Opvallend is hier het tekortschieten van de C.P.N. in haar marxistische-leninistische analyse van de oorzaken van de verschijnselen in de Sowjet-Unie. Het ontgaat de partijleiding blijkbaar, dat - terwijl zij de actieve oorlogsspanning (d.w.z. de koude oorlog) hanteert als een vergoelijkende factor voor het dokterscomplot, de breuk met Joegoslavië en het proces Rajk - de koude oorlog niet kan worden gebruikt voor de verklaring van de zuiveringsingrepen van Stalin van vóór 1940.

7. "Het Partijbestuur betreurt desondanks het feit, dat het deze en andere gebeurtenissen tegenover het Nederlandse volk heeft verdedigd.
"Het Partijbestuur verklaart, dat het tegen herhaling hiervan zal waken en dat het in de toekomst geen stelling zal nemen inzake interne gebeurtenissen in andere landen, indien deze aan zijn beoordeling ontsnappen."

Het hier - na het "peccavi" door het partijbestuur - geuite goede voornemen in de toekomst geen stelling te zullen nemen inzake interne gebeurtenissen in andere landen, indien deze aan haar beoordeling ontsnappen, wordt in de resolutie zelve reeds met voeten getreden.

De resolutie is niet anders dan een stellingname inzake gebeurtenissen in andere landen ten aanzien waarvan de partijleiding zich toch moeilijk kan aanmatigen dat ze binnen haar beoordelingsveld vallen. Men kan deze uitspraak van het partijbestuur niet serieus nemen omdat een handelen in de aangegeven zin de partij in feite in strijd zou brengen met de in de resolutie zo nadrukkelijk onderstreepte solidariteit - voor en boven alles - met de C.P.S.U. Bovendien is de waarde van deze uitspraak daarom twijfelachtig, omdat de C.P.N.-leiding niet tevens aangeeft, welke normen zij aan haar eigen kennis omtrent gebeurtenissen in andere landen zal stellen, wil zij zich bevoegd verklaren tot beoordeling daarvan. De partijleiding heeft zich kennelijk voorgenomen zelf uit te maken wat al of niet aan haar beoordeling zal ontsnappen.

Niettemin is deze uitspraak van het partijbestuur bijzonder belangwekkend. Allereerst omdat de stellingname origineel is in die zin, dat generlei uitlating van deze strekking in de tot nu toe bestudeerde reacties van andere communistische partijen werd aangetroffen en verder omdat er uitsprekt de toestand van onbehagen en grote onzekerheid waarin de Nederlandse partij thans verkeert.

Mogelijk is de betrekkelijke passage bedoeld als een tegemoetkoming aan die elementen in de partij, die door het proces van de Stalin-afbraak zodanig zijn geschokt, dat zij koste wat

koste een zeker - zij het zinloos - voorbehoud wensten te zien gemaakt t.a.v. toekomstige voorvallen in de S.U. en de andere communistische landen.

8. "De thans bekend geworden gerechtelijke dwalingen moeten een aansporing zijn voor alle naar rechtvaardigheid strevende mensen om samen te werken tot het bereiken van een definitieve internationale ontspanning, waardoor het mogelijk zal zijn de doodstraf voor politieke delicten af te schaffen."

Dit te berde brengen van de doodstraf in verband met politieke delicten is voor zover bekend in de reacties van andere communistische partijen tot nu toe nog niet geschied. Het toont aan welk onbehagen er ook in de partijtop heerst bij de gedachte dat bv. een Rajk thans nog in leven zou zijn, ware het niet, dat hij als slachtoffer van de grillen van Stalin en Beria moest fungeren.

Wel is het vraagstuk van de afschaffing van de doodstraf naar voren gekomen op de van 5 tot 9 April 1956 te Stockholm gehouden buitengewone zitting van de Wereld Vredesraad. Daar werd nl. een voorstel tot afschaffing van de doodstraf in alle landen ter nadere bestudering in handen gesteld van het bureau van de W.V.R.

9. "Het Partijbestuur betreurt ook, dat destijds in onze partij de waardering voor de verdiensten van kameraad Stalin is geuit in bewoordingen, die strijdig zijn met de communistische beoordeling van de persoonlijkheid.
"Hoezeer ook de partij beproefde voormannen steeds in ere zal houden, mag dit nooit leiden tot persoonsverheerlijking, die de rol van de partij en de massa verkleint. Het meedoen aan deze persoonsverheerlijking, heeft ook moeilijkheden geschapen voor de verbindingen van onze partij met de volksmassa's, omdat zij indruist tegen de tradities en de mentaliteit van het progressieve deel van de Nederlandse bevolking.
"Ook is een kritische beoordeling nodig van kunsttheorieën en wetenschappelijke theorieën, zonder zich bij voorbaat neer te leggen bij het standpunt dat hierover in de Sowjet-Unie en de volksdemocratische landen wordt ingenomen."

Bij de constatering, dat het meedoen aan de persoonsverheerlijking voor de partij moeilijkheden heeft geschapen voor de verbinding met de massa, omdat deze verheerlijking indruist tegen de tradities en de mentaliteit van het progressieve deel van de Nederlandse bevolking, heeft waarschijnlijk meegespeeld de herinnering aan het conflict tussen de partijleiding en een groep communistische intellectuelen rondom het blad "De Vrije Katheder", dat eind 1949 begin 1950 plaats vond. De partijleiding sloeg toenmaals met groot wantrouwen de activiteit van deze intellectuelen, die in "De Vrije Katheder" nauw samenwerkten met ex- en niet-partijgenoten gade. Aan deze samenwerking werd door Paul de Groot een einde gemaakt, nadat Sem Davids, de redacteur buitenland van "De Groene Amsterdammer", onder het pseudoniem Ritsema, de algemeen partijsecretaris had verweten Stalin op een stupide manier en overdreven eerbiedig "toe te kirren".

De passage over het in de toekomst kritisch beoordelen van Sowjet-kunsttheorieën ademt dezelfde geest als die over het

stellingnemen inzake interne gebeurtenissen in andere landen (zie sub 7). Ook hier weer een origineel geluid van de Nederlandse partij, waaruit de neiging spreekt zich te distancieren van de gebeurtenissen in de Sowjet-Unie. Zulks geschiedt natuurlijk in de hoop de afstotende werking, die de partij in het bijzonder ten aanzien van intellectuelen en kunstenaars heeft, te verminderen.

10. "Het Partijbestuur gaat accoord met de herroeping van de Resolutie "van het Communistisch Informatiebureau, uit 1949, betreffende de "breuk met Joegoslavië."

Voor zover bekend heeft de Kominform de resolutie van 1949 over Joegoslavië niet officieel herroepen. Het is dus niet duidelijk hoe de partij naar een zodanig besluit kan verwijzen, tenzij aan het feitelijk ongedaan maken van het betreffende Kominformbesluit door de Sowjet-Unie met latere instemming van de satellieten, het effect van een formeel herroepingsbesluit wordt toegekend.

11. "Het Partijbestuur herhaalt met klem datgene wat gezegd wordt "in ons Beginselprogram, nl. dat: "de C.P.N. haar politiek zelf "bepaalt in haar eigen democratische organisatie, zonder inmen- "ging van buiten af".
"Dat heeft de partij gedaan in het verleden, dat doet ze thans en "dat zal ze, op de grondslag van de marxistisch-leninistische "beginselen, ook in de toekomst doen.
"De C.P.N. is een Nederlandse partij. Als zodanig geeft zij "leiding aan de strijd van het Nederlandse volk, legt zij reken- "schap af van haar daden en erkent tegenover het volk haar tekort- "komingen.
"Onze zorg en liefde voor ons land zijn het, die ons doen op- "roepen tot onverbreekelijke solidariteit met de C.P.S.U."

Veel meer dan de hier aangegeven bron voor de solidariteit van de Nederlandse partij met de C.P.S.U. t.w. "de zorg en de liefde voor ons land" zal men in Moskou het in het begin van de resolutie gestelde, dat de solidariteit met de C.P.S.U. een hoeksteen is van de politiek van de C.P.N., van belang vinden.

***

De indruk bestaat, dat de partijresolutie, die zonder twijfel de signatuur draagt van Paul de Groot en mogelijk van Henk Hoekstra, in de partijbestuurszitting op verschillende punten nog wijziging heeft ondergaan. Met name dragen de hierboven sub 7 en 9 vermelde en gecommenterde passages sterk het karakter van een compromis.

**

Het is duidelijk dat de partijresolutie over het XXe congres slechts een - wellicht zeer kort - rustpunt zal zijn in een ontwikkeling, die de Nederlandse partijleiding niet alleen niet in de hand heeft, maar die zij nog nauwelijks kan overzien. Hierbij komt de vraag op of zelfs de Sowjet-leiders, die dit proces in gang hebben gezet, nog kunnen bepalen waar en hoe het zal eindigen.

Er valt dus nog weinig te zeggen omtrent de uiteindelijke betekenis, die het XXe congres en wat daarop gevolgd is, zal hebben voor het communisme in het algemeen en de Nederlandse partij in het bijzonder.

Waar de C.P.N.-leiding zich niet ontveinst, dat de huidige gang van zaken haar positie bij de komende verkiezingen allerminst versterkt, zal zij de betekenis van de in gang zijnde ontwikkeling voorlopig wel blijven minimaliseren.

Het is echter in het geheel niet uitgesloten, dat na de verkie-

zingen ingrijpende veranderingen in de partij zullen worden aangebracht. Hierbij valt te denken aan wijzigingen in de samenstelling van het partijbestuur en de dagelijkse leiding, die mogelijk op een buitengewone partijconferentie of -congres zouden kunnen worden doorgevoerd.

April 1956.